

Aanvullend ecologisch onderzoek

Kompas en Vierheemskinderen

In het kader van de Wet natuurbescherming

Tekst, foto's en samenstelling	E.W.A. Michels
In opdracht van	Gemeente Etten-Leur
Naam opdrachtgever	Dhr. R. Hol
Rapportnummer	2019_130103-03_01
Status rapport	concept
Datum oplevering rapport	16-07-2019
Aantal pagina's	16
Wijze van citeren	Michels, E.W.A., 2019, Gemeente Etten-Leur, Kompas en Vierheemskinderen. Aanvullend onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport 2019_130103-03_01, Ecodat BV ecologisch adviesbureau, Etten-Leur

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Doelstelling.....	3
1.3	Samenvatting.....	3
2	Projectgebieden	4
3	Wettelijk kader	5
4.	Kaders en uitgangspunten.....	7
4.1	Het studiegebied	7
4.2	Ecotopen.....	9
4.3	Onderzoeksmethodiek	9
4.4	Soorten	10
4.4.1	Vleermuizen	10
4.4.2	Huismus	10
4.4.3	Gierzwaluw	11
4.5	Volledigheid van het onderzoek.....	11
5	Resultaten	12
5.1	Vleermuizen.....	12
5.2	Huismussen	13
5.3	Gierzwaluwen.....	13
6	Ingrep	13
7	Toetsing wet Natuurbescherming: effecten	14
7.1	Vleermuizen	14
7.2	Huismussen.....	14
7.3	Gierzwaluwen	14
7	Conclusie	15
8.	Gegevensbronnen	16

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Etten-Leur (hierna te noemen initiatiefnemer) is voornemens om een tweetal scholen, te weten het Kompas en de Vierheemskinderen, te slopen en ter plaatse nieuwbouw te realiseren.

Volgens nationale en internationale regelgeving is het verplicht om, voordat een ingreep plaatsvindt, onderzoek te doen naar het eventueel voorkomen van beschermde flora en fauna.

In maart 2018 heeft Ecodat BV een quickscan-rapportage opgeleverd met haar bevindingen. Onderhavige rapportage is een voortzetting van dit onderzoek en moet dan ook als zodanig gelezen worden. (*Michels, E.W.A., 2018, Quickscan, Kompas, Carillon, 4-Heemskinderen, gemeente Etten-Leur. In het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport; 2018_130103-01-01, Ecodat BV ecologisch adviesbureau, Etten-Leur*).

1.2 Doelstelling

Met behulp van dit onderzoek worden de volgende vragen beantwoord:

- Welke soorten beschermde flora en fauna komen er voor in het projectgebied?
- Welke soorten vleermuizen komen voor in het projectgebied?
- Welke functies heeft het projectgebied voor de aanwezige beschermde soorten?
- Leidt de ingreep (mogelijk) tot overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming?

Bij aanwezigheid van beschermde soorten wordt ingeschat wat mogelijk nadelige effecten zijn bij uitvoering van de plannen en hoe deze voorkomen of verkleind kunnen worden. Bij de beoordeling worden ook eventuele wettelijke verplichtingen meegenomen. Kan volstaan worden met het vermijden/beperken van negatieve effecten of is een ontheffing op de Wet natuurbescherming nodig? De aanpak van het beperken van negatieve effecten en/of de mitigatieopgave wordt ook in onderhavig rapport besproken.

1.3 Samenvatting

De initiatiefnemer is van plan om beide scholen (Kompas en Vierheemskinderen) te slopen en ter plaatse nieuwbouw te realiseren.

Onderzoek wijst uit dat er effecten voor beschermde flora en/of fauna te verwachten zijn. Er is in het Kompas een vleermuisverblijf aangetroffen. Deze verblijven zijn wettelijk beschermd en mogen niet beschadigd, verstoord of weggenomen worden.

Het aangetroffen verblijf is reeds (tijdelijk) gecompenseerd middels vier vleermuiskasten die in de nabijge omgeving opgehangen zijn. Na het verschijnen van dit rapport dienen passende mitigerende maatregelen getroffen te worden. Hiertoe zal een ecologisch werkprotocol en een mitigatieplan opgesteld moeten worden.

Andere beschermde soorten flora en/of fauna zijn niet aangetroffen in het projectgebied.

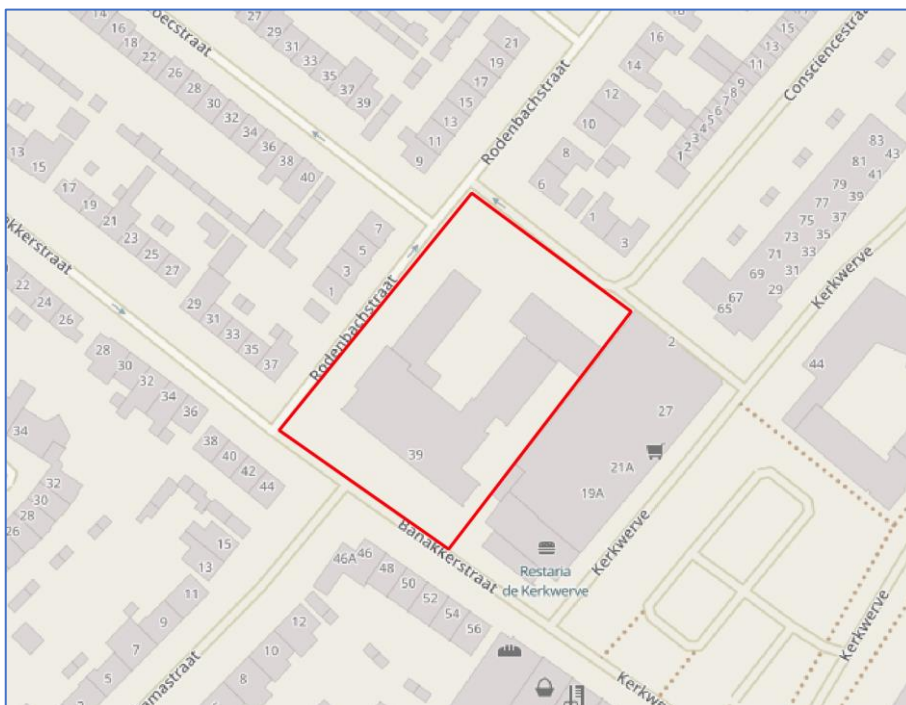
Wel dient de algemene zorgplicht, als beschreven in de Wet natuurbescherming, Wnb art. 1.11, te allentijde in acht genomen te worden. Of het nu wel of niet om beschermde soorten gaat en of er nu wel of geen ontheffing nodig is of vrijstelling geldt. De zorgplicht houdt in dat eenieder die kan vermoeden dat er een negatief effect op soorten (en individuen) is, maatregelen neemt om effecten te voorkomen of te minimaliseren.

2 Projectgebieden

De projectgebieden omvatten een tweetal deelgebieden met in ieder een school (deelgebieden zijn rood omkaderd):

Figuur 1: projectgebied (rood omkaderd) met school het Kompas.

Figuur 2: projectgebied (rood omkaderd) met school de Vierheemskinderen.

Het projectgebied ligt midden in het stedelijk gebied. Er zijn veel openbare groenvoorzieningen en tuinen aanwezig.

3 Wettelijk kader

De Wet natuurbescherming bevat de voormalige wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en faunawet. De Wet natuurbescherming beschermt in beginsel soorten.

Activiteiten waarbij schade gedaan wordt aan beschermde dieren of planten zijn verboden. Tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het “nee, tenzij”-principe). Het is dan ook altijd zaak dat, waar mogelijk, activiteiten zonder schade aan beschermde dieren en planten uitgevoerd worden.

De wet erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende diersoorten. In de wet is dan ook een zorgplicht opgenomen: iedereen moet 'voldoende zorg' in acht nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving (dus niet alleen de beschermde).

Via de Wet natuurbescherming (Wnb) is de bescherming van diverse planten en dieren in Nederland vastgelegd. Naast de algemeen geldende zorgplicht voor alle in het wild levende planten en dieren (artikel 1.11 van de Wnb), geldt voor een aantal soorten een aanvullend beschermingsregime. Deze aanvullend beschermde soorten zijn onderverdeeld in drie groepen, namelijk:

- vogels (artikel 3.1, alle soorten uit de Europese Vogelrichtlijn);
- overige strikt beschermde soorten, waaronder soorten uit de Europese Habitatrictlijn (artikel 3.5, dit betreffen o.a. vleermuizen);
- nationaal beschermde soorten, waaronder soorten uit de Rode Lijst (artikel 3.10).

Het is volgens de Wet natuurbescherming niet toegestaan om (het leefgebied van) beschermde soorten aan te tasten. Dit is vastgelegd middels verbodsbepalingen: activiteiten die schadelijk zijn voor beschermde dier- en plantsoorten zijn verboden.

Vrijstelling binnen provincie Noord-Brabant

Provincies hebben de bevoegdheid om middels een provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor nationaal beschermde soorten in het kader van bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling. In het geval van de provincie Noord-Brabant worden de volgende nationaal beschermde soorten vrijgesteld: bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander, meerkikker, middelste groene kikker, aardmuis, bosmuis, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bosspitsmuis, haas, huisspitsmuis, konijn, ondergrondse woelmuis, ree, rosse woelmuis, tweekleurige bosspitsmuis, veldmuis, vos en woelrat. Deze soorten worden daarom in voorliggende rapportage buiten beschouwing gelaten. *Niet cursief*

Voorzorgsmaatregelen

Een overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming is veelal te voorkomen door (voorafgaand aan de werkzaamheden) voorzorgsmaatregelen te treffen. Deze voorzorgsmaatregelen zijn gericht op het behoud van de functionaliteit van de groeiplaats van flora en de voortplanting- en/of vaste rust- en verblijfplaats van fauna. Daarnaast voorkomen de voorzorgsmaatregelen dat er negatieve gevolgen optreden van een activiteit op individuen (o.a. doding en verwonding).

Ontheffingsplicht

Een ontheffingsplicht (artikel 3.3, 3.8 en 3.10 uit de Wnb) is van toepassing als een overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming niet kan worden voorkomen door het nemen van voorzorgsmaatregelen. Het is mogelijk om met een goed onderbouwd projectplan een ontheffing aan te vragen bij de desbetreffende provincie (Noord-Brabant). De provincie toetst de aanvraag vervolgens aan drie criteria:

- Dient het planvoornemen in één van de in de wet genoemde belangen (bv. in het belang van de instandhouding van natuurlijke habitats)?
- Is er een 'andere bevredigende oplossing' mogelijk?
- Doet de ontheffing afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort?

Gebiedsbescherming

Via de Wet natuurbescherming is tevens de bescherming van gebieden vastgelegd (voormalige Natuurbeschermingswet 1998). De gebiedsbescherming houdt samengevat in dat een ingreep in of nabij Natura 2000-gebieden geen dusdanig negatief effect op de kwalificerende habitats en/of soorten mag hebben, dat deze zich op de lange termijn niet kunnen handhaven. Voor projecten die een (significant) negatief effect kunnen hebben op de instandhoudingsdoelen van het betreffende Natura 2000-gebied is een vergunningaanvraag noodzakelijk. Naast de bescherming van Natura 2000-gebieden via de Wet natuurbescherming kunnen gebieden via de ruimtelijke kaders beschermd worden middels het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen was dit de EHS).

4. Kaders en uitgangspunten

4.1 Het studiegebied

Het projectgebied behelst een tweetal deelgebieden met in ieder deelgebied een school. Om beide scholen liggen schoolpleinen en sierbeplanting.

HET KOMPAS

In het projectgebied ligt een school, een speelplaats, een fietsenhok en een binnenplaats.

Figuur 03: Het Kompas (voorzijde)

Figuur 04: Het Kompas (binnenplaats)

DE VIER HEEMSKINDEREN

In het projectgebied ligt een school, een speelplaats en een fietsenhok.

Figuur 05: de Vier Heemskinderen (voorzijde)

Figuur 06: de Vier Heemskinderen(aanbouw)

4.2 Ecotopen

Binnen het plangebied zijn de volgende ecotopen aanwezig:

- Schoolgebouwen met platen daken, bekleed met bitumen dakleer. De muren zijn opgebouwd uit volledig geïsoleerde spouwmuren
- Schoolgebouw met hellend dak, bekleed met dakpannen. De muren zijn opgetrokken uit steen en kennen een spouwmuur
- Verharde schoolpleinen
- Bomen, heesters en sierbeplanting

4.3 Onderzoeksmethodiek

Onderstaande tabel geeft een compleet overzicht van de uitgevoerde veldbezoeken.

datum	doelsoort	School	uren	van	tot	temp.	Bfr.	neerslag	resultaat
27-5-2019	Vleermuis	Kompas	3	21:30	00:30	10	3	geen	
5-7-2019	Vleermuis	Kompas	3	03:00	06:00	14	1	geen	zomerverblijf
9-4-2019	Huismus	Vierheemskinderen	2	19:30	22:30	12	0	geen	
30-4-2019	Huismus	Vierheemskinderen	2	20:00	23:00	11	2	geen	
27-5-2019	Gierzwaluw	Vierheemskinderen	3	19:30	22:30	12	0	geen	
13-6-2019	Gierzwaluw	Vierheemskinderen	3	20:00	23:00	11	2	geen	
12-7-2019	Gierzwaluw	Vierheemskinderen	3	20:00	23:00	14	1	geen	
13-6-2019	Vleermuis	Vierheemskinderen	3	21:30	00:30	11	2	geen	
13-7-2019	Vleermuis	Vierheemskinderen	3	03:00	06:00	16	1	geen	

Tabel 1. Datum en tijdstip van en weersomstandigheden tijdens de inventarisaties.

4.4 Soorten

4.4.1 Vleermuizen

De inventarisaties zijn zoveel mogelijk uitgevoerd volgens geldende protocollen en richtlijnen. Voor de onderzoeksmethode van vleermuizen is het vleermuisprotocol aangehouden (versie 2017). Dit is een door het Netwerk Groene Bureaus (NGB), de Zoogdiervereniging en het bevoegd gezag goedgekeurde methodiek voor vleermuisonderzoek.

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd met behulp van een batdetector (type Petersson D100/D240x). Een batdetector zet de voor mensen onhoorbare ultrasone geluiden van vleermuizen om in hoorbare geluiden. Aan de hand van de frequentie, het ritme en de toonkwaliteit van de geluiden in combinatie met vliegbeeld, silhouet en biotoop is het mogelijk om de vleermuissoorten te onderscheiden. Indien nodig worden opnames gemaakt om het geluid van moeilijk te determineren soorten achteraf te analyseren met behulp van het programma Batsound of Batexplorer.

Het vleermuisonderzoek geeft inzicht in de functie van de bebouwing (verblijfplaatsen) en de groenzones in het (vlieg- en/of foerageer)gebied. Vleermuizen kunnen op meerdere manieren gebruik maken van de bebouwing in verschillende perioden van het jaar. Er zijn daarom vier bezoeken uitgevoerd in de actieve periode van vleermuizen tussen april en oktober. Het plangebied is conform de eisen van het protocol, wat betreft datumgrenzen, tussenperiodes en tijden, geïnventariseerd. Zodoende kan de aanwezigheid van vleermuizen met voldoende zekerheid worden aangetoond dan wel uitgesloten.

De volgende bezoeken zijn uitgevoerd:

- Twee avondbezoeken (rond middernacht) in de periode 15 augustus t/m eind september om paar- en winterverblijfplaatsen en vlieg- en foerageergebieden te onderzoeken met een tussenliggende periode van minimaal 20 dagen.
- Twee bezoeken (waarvan één voor zonsopkomst en één na zonsondergang) in de periode 15 mei t/m 15 juli om kraam- en zomerverblijfplaatsen en vlieg- en foerageergebieden te onderzoeken met een tussenliggende periode van minimaal 30 dagen.

4.4.2 Huismus

Voor de huismus geldt dat gelet wordt op territoriaal gedrag, nestbouw, vliegpatronen en invliegende vogels. Hierbij heeft het kennisdocument huismus, als opgesteld door de BIJ12, als leidraad gediend. Daarbij is gelet op tjlpende (zingerende) en baltsende huismussen, mussen die woningen in- en uitvlogen met voedsel, nestmateriaal of ontlasting en het geluid van roepende jongen. Ook is gelet op foeragerende en rustende dieren.

In de periode tussen begin april en mei zijn een tweetal inventarisatierondes ingepland geweest die moesten aantonen of het pand gebruikt wordt als broedgelegenheid voor huismussen.

Omdat de inventarisaties zijn uitgevoerd conform de eisen van het Kennisdocument, wat betreft aantal rondes, datumgrenzen en tussenperiodes, kan de aanwezigheid van huismussen met voldoende zekerheid worden aangetoond dan wel uitgesloten.

4.4.3 Gierzwaluw

Voor de gierzwaluw geldt dat gelet wordt op vliegpatronen en invliegende vogels. Hierbij heeft de kennisdocument gierzwaluw, als opgesteld door BIJ12, als leidraad gediend. Daarbij is gelet op gierzwaluwen die laag door het plangebied vlogen, roepende gierzwaluwen, gierzwaluwen die woningen in- en uitvlogen en het geluid van roepende jongen. Het plangebied is in de periode tussen half mei en eind juni gedurende drie avonden tot na zonsondergang geïnventariseerd.

In de periode tussen half mei en eind juni zijn een drietal inventarisatieronden ingepland geweest die moesten aantonen of het pand gebruikt wordt als broedgelegenheid voor gierzwaluwen.

Omdat de inventarisaties zijn uitgevoerd conform de eisen van het Kennisdocument, wat betreft aantal rondes, datumgrenzen en tussenperiodes, kan de aanwezigheid van gierzwaluwen met voldoende zekerheid worden aangetoond dan wel uitgesloten.

4.5 Volledigheid van het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de voor de verschillende soorten beschikbare monitoringrichtlijnen. De inventarisatie blijft echter een steekproef. Het is mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn tijdens de veldbezoeken en dat ze op een ander tijdstip wel zichtbaar of aanwezig zijn. De steekproef is volgens de richtlijnen acceptabel; de Wet natuurbescherming vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen onderzoeksmethode en de inspanning is hieraan ruimschoots gehoor gegeven.

5 Resultaten

5.1 Vleermuizen

Tijdens het onderzoek zijn in het gehele projectgebied (tijdens alle bezoeken) vleermuizen aangetroffen.

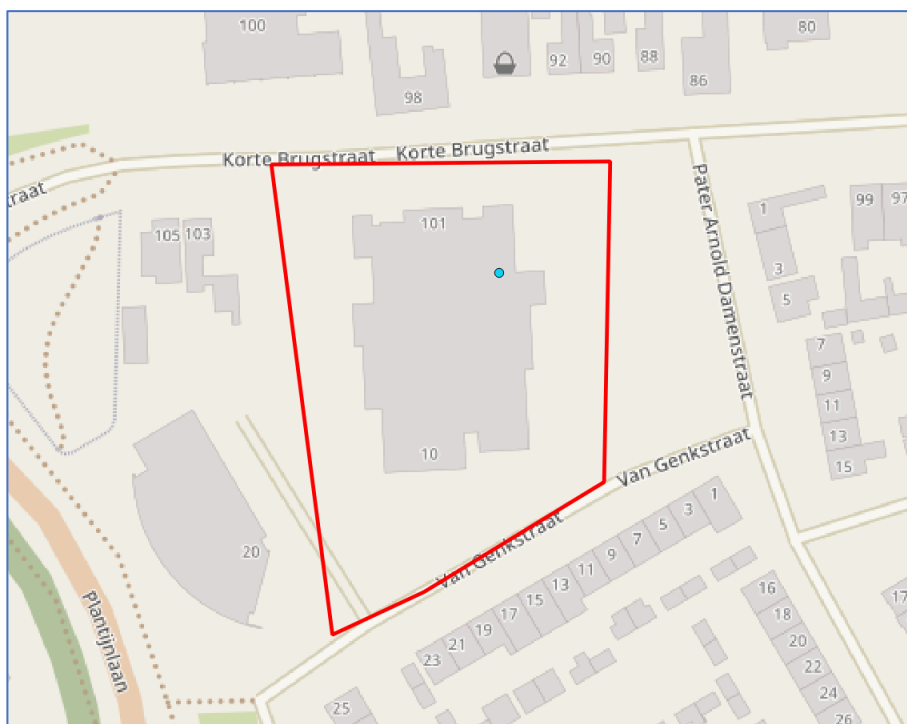
Hieronder worden de resultaten per functie behandeld.

5.1.1 VASTE RUST- EN/OF VERBLIJFPLAATSEN

5.1.1.1 ZOMERVERBLIJFPLAATS

In de zomermaanden (mei – juli) zijn een tweetal vaste rust- en/of verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen aangetroffen;

- In deelgebied 1 is het Kompas een zomerverblijf van 1 gewone dwergvleermuis aangetroffen.

Figuur 07: deelgebied 01 Kompas met als blauwe stip gemarkeerd de zomerverblijfplaats.

5.1.1.2 KRAAMVERBLIJFPLAATS

In de kraamperiode (mei – juli) zijn er geen vaste kraamverblijfplaatsen aangetroffen.

5.1.1.3 PAARVERBLIJFPLAATS

In de kraamperiode (augustus - oktober) zijn er geen vaste paarverblijfplaatsen aangetroffen.

5.1.2 FOERAGEERGEBIEDEN

In de projectgebieden werden regelmatig foeragerende vleermuizen aangetroffen:

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)
- Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathuseii*)
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)
- Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*)

5.1.3 VliegrouTES

Tijdens de veldbezoeken zijn geen vliegroutes in het projectgebied aangetroffen.

5.2 Huismussen

Tijdens de veldbezoeken zijn geen nestlocaties in het projectgebied aangetroffen.

5.3 Gierzwaluwen

Tijdens de veldbezoeken zijn geen nestlocaties in het projectgebied aangetroffen.

6 Ingreep

Initiatiefnemer is voornemens om in beide projectgebieden de scholen te slopen. Hiertoe zullen de volgende ingrepen plaatsvinden:

- Sloopwerkzaamheden
- Afvoer van materialen
- Bouwrijp maken van de gronden

7 Toetsing wet Natuurbescherming: effecten

7.1 Vleermuizen

In het projectgebied 01 (Kompas) is een zomerverblijf aangetroffen. Door de sloop van de school zal deze verdwijnen. Dit geeft een negatief effect op de lokaal aanwezige gewone dwergvleermuizen, wat een overtreding van de Wet natuurbescherming is. Het is niet toegestaan deze ingreep zonder maatregelen en ontheffingsvoorwaarden uit te voeren.

Om te mogen komen tot de daadwerkelijke uitvoer zullen de aangetroffen verblijven zowel tijdelijk als permanent gemitigeerd/gecompenseerd dienen te worden. Hiertoe zal een ecologisch werkprotocol opgesteld moeten worden.

De gezonde staat van instandhouding van alle soorten urbane vleermuizen zal niet in gevaar komen bij doorgang van de geplande ingreep, mits er afdoende mitigerende en compenserende maatregelen getroffen zullen worden.

7.2 Huismussen

Als reeds beschreven zijn er geen huismusverblijven in de projectgebieden aangetroffen.

De gezonde staat van instandhouding van huismussen zal derhalve niet in gevaar komen bij doorgang van de geplande ingreep.

7.3 Gierzwaluwen

Als reeds beschreven zijn er geen gierzwaluwverblijven in de projectgebieden aangetroffen.

De gezonde staat van instandhouding van huismussen zal derhalve niet in gevaar komen bij doorgang van de geplande ingreep.

7 Conclusie

De initiatiefnemer is van plan om beide scholen (Kompas en Vierheemskinderen) te slopen en ter plaatse nieuwbouw te realiseren.

Onderzoek wijst uit dat er effecten voor beschermde flora en/of fauna te verwachten zijn. Er is in het Kompas een vleermuisverblijf aangetroffen. Deze verblijven zijn wettelijk beschermd en mogen niet beschadigd, verstoord of weggenomen worden.

De aangetroffen verblijf is reeds (tijdelijk) gecompenseerd middels vier vleermuiskasten die in de nabije omgeving opgehangen zijn. Na het verschijnen van dit rapport dienen passende mitigerende maatregelen getroffen te worden. Hiertoe zal een ecologisch werkprotocol en een mitigatieplan opgesteld moeten worden.

Andere beschermde soorten flora en/of fauna zijn niet aangetroffen in het projectgebied.

Wel dient de algemene zorgplicht, als beschreven in de Wet natuurbescherming, Wnb art. 1.11, ten allen tijden in acht genomen te worden. Of het nu wel of niet om beschermde soorten gaat en of er nu wel of geen ontheffing nodig is of vrijstelling geldt. De zorgplicht houdt in dat eenieder die kan vermoeden dat er een negatief effect op soorten (en individuen) is, maatregelen neemt om effecten te voorkomen of te minimaliseren.

8. Gegevensbronnen

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen. Alle soorten van Europa en Noord-West Afrika. Tirion Natuur.

Gegevensautoriteit Natuur, 2013. Vleermuisprotocol.
[<http://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>. (28-4-2017)].

Heusden, W.R.M. & S.J. Vreugdenhil, 2006. Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.

Middleton, N., A. Froud & K. French. (2014) Social Calls of the Bats of Britain and Ireland. Pelagic Publishing, Exeter.

Ministerie van EL&I, 2010. Buiten aan het Werk. Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren! Brochure.
[<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/03/01/buiten-aan-het-werk-houd-tijdig-rekening-met-beschermde-dieren-en-planten.html> (28-4-2017)].

Pfalzer, G., 2002. Inter- und intraspezifische Variabilität der Soziallaute heimischer Fledermausarten. Fachbereich Biologie der Universität Kaiserslautern.

Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006. Songflight behaviour and mating system of the pipistrelle bat (*Pipistrellus pipistrellus*) in an urban habitat. In: *Acta Chiropterologica* 8(2): 391-401.

Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, versie 1.0, BIJ12 Juli 2017

Kennisdocument Huismus, versie 1.0, BIJ12 Juli 2017

Kennisdocument Gierzwaluw, versie 1.0, BIJ12 Juli 2017

www.batecho.eu

www.vleermuis.net

www.waarneming.nl

www.verspreidingsatlas.nl